

Вікторія Шпілева, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
ДЗ “Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0318-5576>

АНАЛІЗ ДЕФІНІЦІЇ “ФАХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СЕРЖАНТСЬКОГО СКЛАДУ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ”

У статті здійснено теоретичний аналіз поняття “фахова компетентність” щодо сержантського складу Сухопутних військ Збройних Сил України та окреслено його сутнісні характеристики. На основі узагальнення наукових підходів військової педагогіки, психології, педагогіки професійної освіти та нормативних документів Міністерства оборони України розкрито структурні компоненти професійної компетентності військовослужбовців та специфіку їх прояву у сержантському складі. Показано, що сучасний сержант має виконувати багатофункціональні, міждисциплінарні та надпредметні професійні завдання, що потребує поєднання військово-професійних, управлінських, психолого-педагогічних, комунікативних і морально-вольових якостей. Особлива увага приділена визначенню змісту професійних функцій сержантів у контексті стандартів НАТО, вимог сучасних бойових дій та специфіки різних родів військ Сухопутних військ.

Ключові слова: Сухопутні війська Збройних Сил України; сержантський склад; професійна компетентність; фахова компетентність; військова освіта; військово-професійна підготовка; професійні функції сержанта; стандарти НАТО.

Літ. 21.

Victoria Shpileva, Applicant of the Third (Educational and Scientific) Level of Higher Education,
State Institution “Luhansk Taras Shevchenko National University”

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0318-5576>

ANALYSIS OF THE DEFINITION “PROFESSIONAL COMPETENCE OF SERGEANTS IN THE LAND FORCES OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE”

The article offers a comprehensive theoretical analysis of the concept of professional competence of the sergeant personnel of the Land Forces of the Armed Forces of Ukraine, clarifying its essence, structure, and functional content in modern military conditions. Based on the synthesis of scientific approaches in military pedagogy, psychology, and professional education, as well as normative documents of the Ministry of Defence of Ukraine and international military standards, the study outlines the key components of military professional competence and specifies their manifestation in the activities of sergeants.

It is demonstrated that the role of the modern sergeant significantly exceeds traditional tactical and administrative functions. Today, sergeants act as leaders, educators, organisers of the military collective, and mediators of moral, psychological, and disciplinary influence. Therefore, their professional competence is characterised by multidimensionality, interdisciplinarity and multifunctionality, requiring a balanced combination of military-professional knowledge and skills, managerial and communicative abilities, psychological readiness, moral-volitional qualities and personal responsibility.

Special emphasis is placed on the functional tasks of sergeants in the context of NATO standards, the challenges of modern warfare, the specifics of different branches of the Land Forces, and the need for continuous professional development. As a result, the article proposes an author's definition of the professional competence of Land Forces sergeants as an integrated personal formation that unites knowledge, skills, values, experience, and individual psychological characteristics, ensuring effective performance of professional duties, the ability to make adequate decisions in complex and uncertain situations, and readiness for lifelong professional growth.

Keywords: land forces of the armed forces of Ukraine (Ukrainian Ground Forces); sergeant corps; professional competence; military education; military professional training; professional functions of a sergeant; NATO standards.

Постановка проблеми. Сьогодні проблемі розвитку професійного сержантського складу приділяється значна увага. Свідченням цього зокрема є розроблена й затверджена Міністерством оборони України Концепція Розвитку професійного сержантського корпусу Збройних Сил України [7]. Адже сержанти ЗСУ відігравали одну з ключових ролей під час АТО з 2014 р. й ще більше їх роль посилилась під час повномасштабного вторгнення РФ у 2022 р. У структурі ЗСУ сержантський склад знаходиться

між рядовим і офіцерським складами. До цього складу належать:

- молодший сержантський склад: молодший сержант, сержант;
- старший сержантський склад: старший сержант, головний сержант, штаб-сержант;
- вищий сержантський склад: майстер-сержант, старший майстер-сержант, головний майстер-сержант.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У словнику поняття “сержант” визначається як “в

армії, поліції – звання або чин молодшого командного складу, а також особа, що має це звання” [13, 138].

Основне завдання підготовки сержантів на сучасному етапі, за твердженням військових є приділення уваги тому, “щоб сержант був готовий замінити офіцера” [12]. Отже, можна сказати, що фахова компетентність сержантів, має бути максимально наближена до такої компетентності офіцера.

Проблема визначення поняття “фахова компетентність сержантів ЗСУ” на сьогодні не достатньо представлена в науковому дискурсі, де переважно розглядається фахова компетентність офіцерів військових та органів внутрішніх справ, майбутніх військовослужбовців тощо. Уважаємо такі підходи дотичними до досліджуваної проблеми через специфіку професійної діяльності, яка реалізується через виконання службового обов’язку, тож розглянемо ці аспекти з метою визначення й уточнення основного поняття нашого дослідження.

Дослідники військової педагогіки вважають, що професійна компетентність військовослужбовця передбачає глибокі військово-професійні знання, уміння, навички, професіоналізм у галузі психології та педагогіки, досконалу методику здійснення військових заходів [18]. Зважаючи на специфіку нашого дослідження, нашу увагу привертає саме професіоналізм у галузі психології та педагогіки, як складова фахової компетентності.

Так, О. Торічний на підставі узагальнення поглядів науковців на поняття “фахова компетентність” зазначає, що “компетентність (фахова майбутніх офіцерів-прикордонників – прим. авт.) – це свого роду дозрівання особистості офіцера, перехід у такий стан, що дозволяє продуктивно та висококваліфіковано здійснювати професійну діяльність, виконувати всі професійні обов’язки, досягаючи суттєвих позитивних результатів [16]. У своїй більш пізній праці дослідник дає визначення цього поняття більш широко і розглядає професійну компетентність військового фахівця, як комплексну характеристику особистості військовослужбовця, що, у свою чергу, відображається у “здатності реалізовувати особистісний потенціал (знання, вміння, досвід, особистісні якості) у процесі успішної (продуктивної) професійної діяльності” й “у високому рівні професійної готовності, здатності до виконання бойових завдань, обов’язків військової служби та особистісної творчої діяльності, що вирізняється багатовимірністю, вимагає автономних, інтелектуальних і рефлексивних дій із захисту правопорядку в країні та забезпечення миру в ній” [16, 97], при цьому, наголошуючи на винятковому значенні громадянської компетентності, як складової загальної професійної компетентності.

В “Організаційно-методичних рекомендаціях з розроблення (коригування) основних освітніх до-

кументів з підготовки військових фахівців офіцерського, сержантського (старшинського) складу у вищих військових навчальних закладах, закладах фахової передвищої освіти та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти” фахові компетентності військового фахівця поділяються на військово-професійні та військово-спеціальні компетентності [10, 5]. “Військово-професійні компетентності сержантського (старшинського) складу формуються у процесі опанування переліку навчальних дисциплін військово-професійного спрямування”, а військово-спеціальні компетентності “відображають специфіку конкретної предметної сфери професійної діяльності (спеціалізації) військового фахівця”, ці компетентності “за спеціалізацією визначають вимоги замовника щодо компетентностей та результатів навчання військових фахівців конкретної спеціалізації” [10, 5].

У свою чергу, дослідник (О. Борисов) під професійною компетентністю офіцерів органів внутрішніх справ визначає професійну компетентність такого офіцера як “індивідуальну інтегративну характеристику працівника правоохоронних органів, яка відображає готовність та спроможність здійснювати на належному рівні професійну діяльність, застосовуючи увесь спектр необхідних (набутих під час навчання та закріплення завдяки досвіду реальної професійної діяльності та самоосвіти) знань, умінь і навичок, ефективно мобілізуючи власні здібності та досвід залежно від конкретної професійної ситуації демонструючи гнучкість і творчість мислення” [2., 70].

А. Бухун розкриває фахову компетентність майбутніх офіцерів Національної гвардії України через перелік цілої низки компетентностей визначених освітньо-професійною програмою підготовки офіцера: адміністративно-управлінська; інформаційно-комунікативна; індивідуально-психологічна; самовдосконалення; правова; морально-естетична; загально-військова, тактична, тактико-спеціальна; психолого-педагогічна; військово-технічна [4, 61–65].

Дослідник військової педагогіки В. Ягулов визначає зміст компетентності військового як наявність військово-професійних знань, навичок і умінь, які є основою для підтримання авторитету серед особового складу [19, 302].

Коротко і ємно визначає сутнісну характеристику компетентності військового керівника С. Vuono, а саме, як “досконале знання своєї справи” [21].

S. Sarkesian, обґрунтовуючи компетентність осіб, дотичних до галузі безпеки держави, наголошує, що це поняття означає “широту мислення, яка не обмежена військовими міркуваннями та дає змогу урахувати різні соціальні й політичні наслідки рішень і правильно розуміти необхідність першочергового вирішення питань” [20].

АНАЛІЗ ДЕФІНІЦІЇ “ФАХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СЕРЖАНТСЬКОГО СКЛАДУ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ”

В. Свистун, у свою чергу, визначає “компетентність військового фахівця, як “новоутворення, що в процесі формування і розвитку набуває внутрішньої визначеності й стає якістю особистості, яка в ході опанування військово-професійною діяльністю стає суб’єктом цієї роботи й у процесі підготовки до виконання завдань набуває здатності ефективно виконувати спеціалізовані функції” [15, 164–158]. У цьому визначенні нашу увагу привертає орієнтація на специфіку виконуваних функцій, такий підхід на нашу думку, дозволить більш точно виокремити специфіку фахової компетентності сержантів сухопутних військ ЗСУ. Крім того, важливим тут є акцент на можливості розвитку цієї компетентності.

Мета статті полягає у теоретичному аналізі та уточненні змісту дефініції “фахова компетентність сержантського складу Сухопутних військ Збройних Сил України”, визначенні її сутнісних характеристик, структурних компонентів і специфіки формування в сучасних умовах військової служби.

Виклад основного матеріалу. Зробимо декілька зауважень щодо вживання нами термінів “компетентність військового / військового фахівця / майбутніх офіцерів”, ми вживаємо їх, як синонімічні до поняття “фахова компетентність військового / військовослужбовця”, адже вважаємо, що означення компетентності певною професією якраз і вказує на врахування специфіки цього фаху.

Для більш детального визначення специфіки фахової компетентності сержанта СВ ЗСУ розглянемо специфіку роботи сержантів та виконуваних ними функцій.

За словами українських дослідників (О. Кокур, І. Пішко, Н. Лозинська, В. Павлік): “сержант повинен вміти реалізувати основні функції управління підлеглими через знання основ військової педагогіки і психології, мати добре розвинуті комунікативні якості” [8].

У свою чергу, С. Капелюшний підкреслює, що “за стандартами НАТО сержанти ведуть, навчають і координують солдатів, які перебувають у їх підпорядкуванні та виконують завдання за призначенням” [9, 75–81].

Сучасний сержант має володіти професійними навичками швидкого реагування на будь-які зміни, що відбуваються, зберігати життя та здоров’я особового складу, підтримувати належний стан військової дисципліни. Відповідно до цього сержант – це професіонал військової справи та лідер.

Сучасні ЗСУ потребують сержантського складу, здатного:

– позбуватись успадкованих непродуктивних стереотипів професійної діяльності та кваліфіковано відповідати на виклики, що стоять перед ними на сучасному етапі розвитку ЗСУ, зокрема й у процесі бойових дій;

– чітко та якісно виконувати функціональні обов’язки в ситуації невизначеності чи бойових дій;

– глибоко осмислювати свої недоліки та професійні надбання, оцінюючи ефективність їх використання в процесі фахової діяльності, приділяючи при цьому особливу увагу безперервному професійному розвитку.

Цілком розділяємо позицію О. Васильєва щодо змісту специфічних компетентностей сержанта, до таких належать: здатність керувати військами в бою; уміла організація навчання та виховання, забезпечення морально-психологічної підготовки особового складу в мирний та воєнний час; здатність ефективно діяти в ризиконебезпечних ситуаціях; уміння експлуатувати й застосовувати найскладніші системи озброєння та військової техніки, забезпечувати розвиток у особового складу лідерських, креативних та фізичних якостей [6, 95–101].

В основу фахової компетентності офіцера покладено професіограму майбутнього військовослужбовця, у якій виокремлюють такі підструктури, як професійна спрямованість, професійна компетентність, професійно важливі якості та професійно значущі психофізіологічні властивості [12, 25].

Проектуючи цю позицію на фахову компетентність сержанта, можна стверджувати, що вона містить військово-професійні знання, уміння, навички, професіоналізм у психолого-педагогічній діяльності, ефективну методику здійснення виховних заходів. У наукових розвідках представлено різні складники професійної компетентності військових фахівців: морально-політична (А. Аронов), управлінська (М. Бастріков), виховна (А. Галімов), фізична (М. Зубалій), військово-прикладна (Л. Чернишов) тощо. Тож, можна з упевненістю додати їх до складових загальної фахової компетентності сержанта СВ ЗСУ.

Фахова компетентність також залежить від тих професійних завдань, що постають перед сержантом СВ ЗСУ, на сьогодні, у зв’язку з переходом на стандарти НАТО, вони співвідносні із завданнями, що постають перед сержантським складом Збройних Сил США, до них належать такі завдання: уміло керувати підлеглими під час виконання бойових завдань та у повсякденній діяльності, а також, у разі відсутності командира, показувати приклад дисциплінованості, неухильного виконання чинних нормативно-правових документів, наказів і розпоряджень командирів, виховувати своїх колег у гуманістичному напрямі, базуючись на загальновизнаних принципах міжнародного права; проводити роботу щодо зміцнення військової дисципліни, дотримання статутного порядку й готовності до виконання завдань за призначенням, запобігання надзвичайних дій серед особового складу, вчасно реагувати та знаходити належні

АНАЛІЗ ДЕФІНІЦІЇ “ФАХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СЕРЖАНТСЬКОГО СКЛАДУ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ”

способи для їх усунення; проявляти розуміння та чуйність, вникати в особисті проблеми, і, якщо виникне потреба, то необхідно звертатися за допомогою до старших командирів; приймати правильні рішення відповідно до поданих заяв чи скарг; проявляти активність; володіти здатністю переконувати.

Як бачимо, на сержанта покладається значна кількість різних специфічних завдань. На нашу думку, представлені завдання дозволяють нам виділити специфіку сержантів СВ, яка полягає в, по-перше, багатофункційності – сержант має й вміння виконувати військові задачі й вирішувати психолого-педагогічні завдання, що постають перед особовим складом, займатись вихованням тощо; по-друге, міждисциплінарності, що тісно пов'язана з багатофункційністю, бути одночасно військовим, педагогом, психологом, діловодом, керівником і пастором; по-третє, надпредметності – організованості, що дозволяє створити умови для створення позитивного середовища в підрозділі з метою використання його, як для виконання військового обов'язку, так і для навчання, спілкування, відпочинку, професійного розвитку всіх учасників тощо. Усе це вимагає від сержантів, крім фізичних зусиль, докладати значну кількість інтелектуальних, автономних і рефлексивних дій.

Далі спробуємо визначити відмінності сержантів СВ ЗСУ від інших фахівців та військово-службовців. Для цього треба визначити відмінності цих військ від інших. Так, на офіційному сайті Міністерства оборони ЗСУ зазначено, що “Сухопутні війська є головним носієм бойової могутності Збройних Сил незалежної Української держави. За своїм призначенням та обсягом покладених на них завдань вони відіграють вирішальну роль у виконанні Збройними Силами України своїх функціональних завдань як у мирний, так і у воєнний час, що успішно демонструють військові частини та підрозділи Сухопутних військ під час участі у проведенні АТО та операції Об'єднаних сил на території Донецької та Луганської областей” [14].

До родів СВ ЗСУ належать:

– механізовані, танкові війська – призначені для утримання зайнятих районів, рубежів і позицій, відбиття ударів противника, прориву оборони противника, розгрому його військ, захоплення важливих районів, рубежів і об'єктів;

– ракетні війська і артилерія – призначені для вогневого ураження противника;

– війська протиповітряної оборони СВ – виконують завдання в єдиній системі протиповітряної оборони держави, призначені для прикриття військ та важливих об'єктів у всіх видах бойових дій (операціях), під час перегрупування (переміщення) та розташування військ на місці, розвідки повітряного противника;

– армійська авіація – призначена для виконання авіаційної підтримки загальновійськового бою; ведення розвідки, знищення бойової техніки та живої сили противника, вогневої підтримки тощо;

– спеціальні війська – призначені для забезпечення бойової діяльності СВ ЗСУ;

– командування логістики – призначено для організації логістичного забезпечення повсякденної діяльності, заходів підготовки, відмобілізування і оперативного розгортання, відновлення боєздатності СВ ЗСУ, підготовки та ведення територіальної оборони в межах сухопутної території Держави та управління військовими частинами та підрозділами логістичного забезпечення СВ ЗСУ під час виконання визначених завдань;

– командування територіальної оборони – призначене для планування, застосування та керівництва територіальною обороною в межах сухопутної території України, організації розвитку системи територіальної оборони, підготовки військових частин (підрозділів) територіальної оборони та забезпечення їх готовності до виконання завдань [14].

Як бачимо з представленого переліку, СВ ЗСУ представлені доволі значною кількістю різних родів військ, що мають своє специфічне призначення під час виконання бойових завдань. Зрозуміло, що в кожному роді військ є сержанти, що мають орієнтуватися на цій специфіці. У свою чергу, відмінність сержантів СВ вбачаємо саме в суто професійній складовій фахової компетентності, зокрема в обізнаності специфіки певного роду СВ ЗСУ, виконання специфічних бойових завдань тощо.

Оскільки ми досить обмежені в наукових дослідженнях, що репрезентують саме специфіку структури фахової компетентності сержантського складу СВ ЗСУ, то будемо розглядати й узагальнювати таку структуру на підставі аналізу структури фахової компетентності військових інших спеціалізацій та правоохоронців, а також з урахуванням специфіки професійної діяльності сержантів та вимог до професіоналізму військовослужбовців, як найвищого рівня розвитку фахової компетентності у професійній діяльності. При чому погляди науковців на структуру фахової компетентності ми представимо від структури такої компетентності майбутніх військовослужбовців до професіоналів.

О. Антонова та Л. Маслак визначають професійну компетентність майбутнього офіцера, представляючи її як інтегровану характеристику особистості фахівця, який здатний виконувати професійну діяльність на основі набутих компетенцій, і яка містить такі структурні компоненти:

– мотиваційно-ціннісний: мотиви, цілі, установки, орієнтації, інтереси особистості офіцера;

– когнітивний: спеціальні професійні знання (культурологічні, військово-культурологічні, інже-

АНАЛІЗ ДЕФІНІЦІЇ “ФАХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СЕРЖАНТСЬКОГО СКЛАДУ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ”

нерно-технічні); військово-професійні функції (службово-бойові, спеціальні); інженерно-технічні функції (експлуатаційно-технічна, науково-дослідна, конструкторська);

– комунікативний: проєктувальні, гностичні, конструктивні, організаторські, комунікативні, соціокультурні уміння;

– контрольно-оцінний: навички самооцінювання, саморегуляції [1, 161].

При цьому, дослідники зазначають, що ці компоненти “сприяють розвитку творчого потенціалу, професійному саморозвитку та самовдосконаленню військовослужбовця” [1, 161].

О. Богданюк також визначає фахову компетентність майбутніх офіцерів-прикордонників через наступні складові групи:

– “компетентність у професійній діяльності (спеціальна, технологічна, комп’ютерна, суб’єктна, правова, економічна та ін.);

– компетентність у професійному спілкуванні (комунікативна – здатність до співробітництва, соціально-перцептивна, діагностична, етична, емпатійна, соціокультурна, конфліктна та ін.);

– компетентність у реалізації особистості професіонала (психологічна, індивідуальна, аутопсихологічна, культурна, рефлексивна й ін.)” [5, 28].

При цьому, дослідник, спираючись на властивості професії офіцера-прикордонника, виокремлює більш специфічні групи у професійній компетентності:

– військова компетентність;

– організаційно-педагогічна компетентність;

– морально-бойові якості [5, 28].

О. Борисюк розкриває характеристику фахової компетентності офіцерів органів внутрішніх справ через наступні види професійної компетентності:

– особистісно-індивідуальна – відображає професійно-спрямовані переконання, цінності, потреби, вольові риси особистості, мотиви професійної діяльності, уміння досягати поставлену мету при виконанні професійних обов’язків;

– пізнавальна компетентність – відображає систему знань і вмінь самостійної навчально-пізнавальної діяльності; цілепокладання; створення, опанування і використання інновацій у професійній діяльності;

– психолого-педагогічна – передбачає опанування такими сферами теоретичної та практичної діяльності, які дозволяють ефективно вживати заходів щодо виховання підлеглих, формування та корегування соціальних та соціально-психологічних процесів у колективі відповідно до завдань підрозділів;

– управлінська компетентність – розвиненість умінь планування, формування цілей; організація діяльності; впровадження прогресивних форм і методів професійної діяльності; здатність правильно

оцінювати ситуацію і приймати у зв’язку з цим необхідне рішення, яке дозволяє досягти значущого результату [3, 72].

Зважаючи на специфіку нашого дослідження, ми не можемо обійти увагою відмінні риси професійної компетентності військового фахівця за цілями, завданнями й результатами військової діяльності, до таких (за О. Богданюком) належать:

– “обумовленість цілей і завдань військової служби соціальним замовленням суспільства і закріпленням їх у законах, військових статутах і наказах;

– сполучення у завданнях різноманітних складових, які визначають поліфункційність військової діяльності;

– інтегративний характер результатів військових підрозділів і частин, морально-психологічного стану персоналу і якісних позитивних змін у кожній конкретній особистості військовослужбовця; відповідність індивідуальних якостей і дій військовослужбовця поставленим цілям, завданням і функціям” [5, 28].

Висновки. Проведений теоретичний аналіз наукових підходів до трактування професійної та фахової компетентності військовослужбовців дозволив уточнити зміст і специфіку дефініції “фахова компетентність сержантського складу Сухопутних військ Збройних Сил України”. Отже, під фаховою компетентністю сержантів СВ ЗСУ розуміємо складне особистісне утворення, що містить систему загальних і професійних знань і цінностей, інтегративних умінь, практичних навичок, а також індивідуально-психологічні, інтелектуальні, емоційні, морально-вольові якості й досвід особистості, що забезпечують професійний розвиток сержанта, дозволяють виконувати специфічні професійні завдання певного роду військ СВ ЗСУ, приймати рішення і адекватно реагувати в різних ситуаціях.

Також встановлено, що в сучасних умовах трансформації ЗСУ, переходу на стандарти НАТО та ведення бойових дій роль сержанта суттєво виходить за межі традиційних адміністративно-тактичних функцій і набуває багатовимірного характеру. Одержані результати можуть бути використані як теоретичне підґрунтя для подальших наукових досліджень проблеми професійної підготовки сержантського складу, а також у процесі вдосконалення освітніх програм, стандартів підготовки та системи професійного розвитку сержантів Сухопутних військ Збройних Сил України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонова О.Є., Маслак Л.П. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 150–165.

2. Борисов О.М. Характеристика професійної компетентності офіцерів ОВС. *Науковий вісник Львівського*

АНАЛІЗ ДЕФІНІЦІЇ “ФАХОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СЕРЖАНТСЬКОГО СКЛАДУ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ”

державного університету внутрішніх справ. 2014. № 1. С. 67–76.

3. Борисюк О.М. Характеристика професійної компетентності офіцерів ОВС. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія психологічна. 2014. № 1. С. 67–76., с. 72

4. Бухун А.Г. Педагогічна сутність процесу підготовки майбутніх офіцерів до громадянського виховання військовослужбовців. *Імідж сучасного педагога*. 2015. № 2 (151). С. 61–65.

5. Богданюк О.Д. Професійна компетентність майбутніх офіцерів-прикордонників – основа якісної підготовки до службової діяльності. *Серія “Педагогіка, соціальна робота”*. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип. 29. С. 27–29.

6. Васильєв О.М. Система військової освіти на сучасному етапі реформування Збройних Сил України. *Військова освіта*. 2004. № 1 (13). С. 95–101.

7. Концепція Розвитку професійного сержантського корпусу Збройних Сил України. Наказ Міністерства оборони України від 08.02.2022. № 44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0044322-22#Text>

8. Коқун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Павлік В.В. Оцінка соціально-психологічної придатності військовослужбовців сержантського та старшинського складу : методичний посібник. Київ: НДЦ ГП ЗСУ, 2013. 113 с.

9. Капелюшний С.А. Вимоги до сержантського складу Національної гвардії України: досвід збройних сил Канади та США. *Честь і закон*. 2018. № 4 (67).

10. Організаційно-методичних рекомендаціях з розроблення (коригування основних освітніх документів з підготовки військових фахівців офіцерського, сержантського (старшинського) складу у вищих військових навчальних закладах, закладах фахової передвищої освіти та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти. URL: <https://www.viti.edu.ua/files/epp/methodical%20recommendations%20to%20order%20175.pdf>

11. Проворний Є. Вчити сержанта треба за принципом: “Ти неодмінно замінитимеш офіцера”. *АрміяInform*. 24 листопада 2022. URL : <https://armyinform.com.ua/2022/11/24/vchyty-serzhanta-treba-za-pryncypom-ty-neodminno-zaminyatymesh-oficera/>

12. Панов А. Система підготовки сержантського складу Збройних Сил США. *Зарубежное военное обозрение*. 2011. № 2. С. 25–34.

13. Словник української мови: в 11 томах. Том 9, 1978. С. 138

14. Сухопутні війська. URL : <https://www.mil.gov.ua/ministry/sklad-zbrojnih-sil-ukraini/suhoputni-vijska/>

15. Свистун В. Полікультурна компетентність військовослужбовця як суб'єкта діяльності з підтримання міжнародного миру і безпеки. *Проблеми освіти*. 2019. Вип. 92. С. 154–158.

16. Торічний О.В. Теорія і практика формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання : монографія. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ ім. Б. Хмельницького, 2012. 536 с.

17. Торічний О.В. Громадянськість у контексті професійної компетентності майбутніх офіцерів. *Українська професійна освіта*. 2017. № 2. С. 94–100.

18. Хацановський В.С. Методична система підготовки особового складу Збройних Сил України до миротворчої діяльності : автореф. дис. канд. пед. наук :

13.00.04; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2010. 20 с.

19. Ягупов В.В. Теорія і методика військового навчання : монографія. Київ: Тандем, 2000. 380 с.

20. Sam S. Sarkesian. Changin dimensions of military professionalism. *Military Review*. 1979. № 3. 59 p.

21. Vuono C. Professionalism and the Army of the 1990-s. *Military Review*. 1990. № 4. 297 p.

REFERENCES

1. Antonova, O.Ye. & Maslak, L.P. (2011). Profesijna pedahohichna osvita: kompetentnisni pidkhid [Professional pedagogical education: competence-based approach]. *Zhytomyr*, pp. 150–165. [in Ukrainian].

2. Borysov, O.M. (2014). Kharakterystyka profesiinoi kompetentnosti ofitseriv OVS [Characteristics of professional competence of internal affairs officers]. *Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs*, No. 1, pp. 67–76. [in Ukrainian].

3. Borysiuk, O.M. (2014). Kharakterystyka profesiinoi kompetentnosti ofitseriv OVS [Characteristics of professional competence of internal affairs officers]. *Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Psychological Series*, No. 1, pp. 67–76. [in Ukrainian].

4. Bukhun, A. H. (2015). Pedahohichna sutnist protsesu pidhotovky maibutnikh ofitseriv do hromadianskoho vykhovannia viiskovosluzhbovtziv [Pedagogical essence of the process of training future officers for civic education of servicemen]. *The image of a modern teacher*, No. 2 (151), pp. 61–65. [in Ukrainian].

5. Bohdaniuk, O.D. (2014). Profesijna kompetentnist maibutnikh ofitseriv-trykordonnykiv – osnova yakisnoi pidhotovky do sluzhbovoi diialnosti [Professional competence of future border guard officers as the basis of quality training for service activity]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, Issue 29, pp. 27–29. [in Ukrainian].

6. Vasyliiev, O.M. (2004). Systema viiskovoi osvity na suchasnomu etapi reformuvannia Zbroinykh Syl Ukrainy [Military education system at the current stage of reforming the Armed Forces of Ukraine]. *Military education*, No. 1 (13), pp. 95–101. [in Ukrainian].

7. Kontseptsiiia rozvytku profesiinoho serzhantskoho korpusu Zbroinykh Syl Ukrainy (2022). [Concept for the development of the professional sergeant corps of the Armed Forces of Ukraine]. Order of the Ministry of Defence of Ukraine No. 44, 08.02.2022. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0044322-22#Text> (Accessed: 06 January 2026). [in Ukrainian].

8. Kokun, O.M., Pishko, I.O., Lozinska, N.S. & Pavlik, V.V. (2013). Otsinka sotsialno-psykhologichnoi prydatnosti viiskovosluzhbovtziv serzhantskoho ta starshynskoho skladu [Assessment of socio-psychological suitability of sergeant and petty officer personnel]. *Kyiv*, 113 p. [in Ukrainian].

9. Kapeliushnyi, S. A. (2018). Vymohy do serzhantskoho skladu Natsionalnoi hvardii Ukrainy: dosvid zbroinykh syl Kanady ta SShA [Requirements for the sergeant corps of the National Guard of Ukraine: experience of the armed forces of Canada and the USA]. *Honor and Lave*, No. 4 (67). [in Ukrainian].

10. Orhanizatsiino-metodychni rekomendatsii z rozrobлення (koryhuvannia) osnovnykh osvitnikh dokumentiv z pidhotovky viiskovykh fakhivtsiv (2018). [Organizational and methodological recommendations for the development of educational documents for training military specialists].

**МАГІСТЕРСЬКА ПІДГОТОВКА У СИСТЕМІ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОГО КОНТИНУУМУ
ПРАВНИКІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ (90-ті рр. XX ст.)**

Available at: <https://www.viti.edu.ua/files/epp/methodical%20recommendations%20to%20order%20175.pdf> (Accessed: 06 January 2026). [in Ukrainian].

11. Provornyi, Ye. (2022). Vchyty serzhanta treba za pryntsyom: “Ty neodminno zaminiaty mesh ofitsera” (Training a sergeant on the principle “You will definitely replace an officer”). *ArmiiaInform*. Available at: <https://armyinform.com.ua/2022/11/24/vchyty-serzhanta-treba-za-pryncypom-ty-neodminno-zaminyatymesh-oficzera/> (Accessed: 06 January 2026). [in Ukrainian].

12. Panov, A. (2011). Systema pidhotovky serzhantskoho skladu Zbroinykh Syl SShA [Training system of the US Armed Forces sergeant corps]. *Foreign Military Review*, No. 2, pp. 25–34. [in Ukrainian].

13. Slovyk ukrainskoi movy (1978). [Dictionary of the Ukrainian language]. Vol. 9. Kyiv, p. 138. [in Ukrainian].

14. Sukhoputni viiska Ukrainy [Land Forces of Ukraine]. Available at: <https://www.mil.gov.ua/ministry/sklad-zbrojnisil-ukraini/suhoputni-vijska/> (Accessed: 06 January 2026). [in Ukrainian].

15. Svystun, V. (2019). Polikultura kompetentnist viiskovosluzhbovtisia yak subiekta diialnosti z pidtrymannia mizhnarodnoho myru i bezpeky [Multicultural competence of a serviceman as a subject of peacekeeping activity]. *Education problems*, Issue 92, pp. 154–158. [in Ukrainian].

16. Torichnyi, O.V. (2012). Teoriia i praktyka formuvannia viiskovo-spetsialnoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv-

prykordonnykiv [Theory and practice of forming military-special competence of future border guard officers]. *Khmelnytskyi*, 536 p. [in Ukrainian].

17. Torichnyi, O.V. (2017). Hromadianskist u konteksti profesiinoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv [Civic competence in the context of professional competence of future officers]. *Ukrainian vocational education*, No. 2, pp. 94–100. [in Ukrainian].

18. Khatsanovskyi, V.S. (2010). Metodychna systema pidhotovky osobovoho skladu Zbroinykh Syl Ukrainy do myrotvorchoi diialnosti [Methodological system of training the personnel of the Armed Forces of Ukraine for peacekeeping activities]. *Extended abstract of candidate's thesis*. *Khmelnytskyi*, 20 p. [in Ukrainian].

19. Yahupov, V.V. (2000). Teoriia i metodyka viiskovoho navchannia [Theory and methodology of military training]. Kyiv, 380 p. [in Ukrainian].

20. Sarkesian, S. S. (1979). Changing dimensions of military professionalism. *Military Review*, No. 3, 59 p. [in English].

21. Vuono, C. (1990). Professionalism and the Army of the 1990s. *Military Review*, No. 4, 297 p. [in English].

Стаття надійшла до редакції: 20.01.2026

Прийнято до друку: 24.02.2026

Опубліковано: 23.03.2026

УДК 316.4.051:378.046:378.011.3-057.87:34(477)(045)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2026.352106>

Віталій Будкевич, аспірант кафедри педагогіки
дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту
Мукачівського державного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4692-4818>

**МАГІСТЕРСЬКА ПІДГОТОВКА У СИСТЕМІ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОГО
КОНТИНУУМУ ПРАВНИКІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ (90-ті рр. XX ст.)**

У статті здійснено короткий історико-педагогічний аналіз магістерської підготовки у системі освітньо-професійного континууму правників Великої Британії 1990-х рр. Розкрито перехід від традиційної академічної моделі до компетентнісного практико-орієнтованого навчання, поєданого з професійними курсами та стажуванням в умовах “розділеної професії” юриста у Великій Британії (на дві основні категорії – соліситорів та баристерів). Точково окреслено роль Консультативного комітету з питань юридичної освіти та професійної поведінки у стандартизації якості, етики й безперервного професійного розвитку, а також окремі відмінності Англії, Уельсу та Шотландії.

Ключові слова: юридична освіта; професійна підготовка; магістр права; соліситор; баристер.

Табл. 2. Літ. 7.

Vitalii Budkevych, Postgraduate Student of the Pedagogy
of Preschool, Primary Education and Educational
Management Department, Mukachevo State University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4692-4818>

**FEATURES OF PROFESSIONAL TRAINING OF MASTERS OF LAW
IN GREAT BRITAIN IN THE 1990s**

The purpose of this scientific paper is to examine the historical and pedagogical foundations and the internal logic of the development of master's-level legal education within the educational and professional continuum of lawyers in the United Kingdom during the 1990s. The research focuses on the transformation of postgraduate legal training against the background of structural reforms in higher education and the evolving organisation of the legal profession. Given the theoretical and